

MILJÖRESA I TID OCH RUM - Stöd för miljövänligt jordbruk

Teoridel - Utförs i skolan

Som förberedelse inför besöket på Fredriksdal och för att kunna redovisa resultaten av din uppgift för klassen, bör du sätta dig in i nedanstående uppgift. Du kan ta hjälp av den faktadel som finns till din uppgift.

- Vilka av Sveriges riksdags uppställda miljökvalitetsmål uppfylls om gården sköts så att den kan få EU stöd för nedanstående verksamheter
- Vilka olika krav måste uppfyllas för att Lillaryd skall kunna erhålla stöd för skötsel av natur- och kulturmiljöer - tänk på att ta reda på vad de olika uttrycken i texten innebär, så att ni när ni kommer till Fredriksdal kan avgöra om kraven uppfylls.

*(OBS ! Ett generellt villkor för att få stöd är att jordbrukaren åtar sig att **under 5 år utföra den aktuella miljöåtgärden**. Dessutom skall han följa ”God jordbrukarsed” (se teoridelen eller www.jordbruksverket.se) som är en del av den svenska miljölagstiftningen och som alla svenska jordbrukare måste följa. Vi förutsätter att Lillaryd följer detta. Ett tredje villkor är att för att ersättning skall lämnas ”är att landskapselementen till väsentlig del har tillkommit före den storskaliga mekaniseringen av jordbruket, d.v.s. före 1940”, detta måste vi bortse ifrån vid bedömningen eftersom Lillarydsgården vid denna tid ej var belägen på nuvarande plats.)*

När du kommer till Lillarydsgården skall du undersöka om verksamheten på gården uppfyller kraven för EU:s stöd för skötsel av natur- och kulturmiljöer och koppla dina iakttagelser till det du lärt dig ovan.

Faktadel till ”Stöd för miljövänligt jordbruk.”

För Lillarydsgården kan det vara aktuellt att söka stöd för skötsel av natur- och kulturmiljöer, men innan man ansöker måste man se till att de av EU ställda kraven uppfylls.

Stöd för skötsel av natur- och kulturmiljöer

”Ersättning lämnas för skötsel av åkermarkens värdefulla lämningar och miljöer (landskapselement) som vittnar om den äldre markanvändningen... Syftet är att hela gårdsmiljöer skall bevaras och synliggöras.”

Du kan läsa om alla detaljer i broschyren ”Stöd för miljövänligt jordbruk 2004” s 18-21; http://www.sjv.se/download/SJV/Trycksaker/Euinfo/eu6_1.pdf

ERSÄTTNINGAR - Årlig ersättningsnivå

100 kr/elementtyp	
6 kr/10 m	öppet dike renar mellan åkerskiften, jordvallar, gropvallar
26 kr/10 m	brukningsvägar, stenmurar, gärdesgårdar av trä, läplanteringar, trädrader, buskrader
58 kr/10 m	fägator omgärdade av stenmur, fägator omgärdade av trögärdesgård
60 kr/styck	odlingsrösen, stentippar, fornlämningslokaler, byggnadsgrunder, brunnar, källor, alléträd, solitärträd
180 kr/styck	hamlade pilar i rader eller häckar, hamlade träd, märkegravar, linsänken, anlagda smådammar och andra åkerholmar, överloppsbyggnader, liten svårbrukad åker
1 000 kr/ha	traditionella hässjor eller storhässjor i bruk

Bevarande av värdefulla natur- och kulturmiljöer i odlingslandskapet

VILLKOR

Åtagande beviljas endast om det sammanlagda ersättningsbeloppet för värdefulla landskapselement på åtagandeenheten uppgår till minst 3000 kr.

SAMMANSTÄLLNING 1

Definitioner av värdefullt landskapselement

Landskapselementen ska huvudsakligen ha tillkommit före 1940

Värdefullt Landskapselement	Definition
Allé	Anläggning av minst 7 träd ursprungligen planterade längs en väg. Anläggningen kan vara enkel eller dubbelsidig. Renar inkluderas. I landskapselementet allé får inte landskapselementet Hamlat träd räknas separat för erhållande av ersättning.
Brukningväg	Väg utan asfalt eller oljegrus som använts eller används för transporter inom gården. Renar och eventuella dike inkluderas. I landskapselementet Brukningvägar får inte landskapselementet Öppet dike räknas separat för erhållande av ersättning.
Brunn,källa	Brunn eller vattenkälla, eventuellt med ursprunglig konstruktion av trä eller sten. Omgivande ren inkluderas.
Byggnadsgrund	Byggnadsgrund eller byggnad utan fungerande tak som hör samman med tidigare markanvändning/hushållning. Grunden består av en eller flera tydliga grund- eller hörnstenar samt eventuellt spismursröse. Marken innanför grundens ytterväggar och omgivande ren inkluderas. Landskapselementet Byggnadsgrund får inte räknas separat för erhållande av ersättning när det ligger på landskapselementet Åkerholme.
Fornlämningslokal	Fasta fornlämningar ovan jord, enligt kulturminneslagen med kringliggande skydds- eller fornlämningsområde. Landskapselementet Fornlämningslokal får inte räknas separat för erhållande av ersättning När det ligger på landskapselementet Åkerholme.
Fägata	Drivningsväg för boskap mellan gården eller byn och betesmarken, omgiven av stenmur eller trögårdsgårdar. Renar inkluderas. I landskapselementet Fägata får inte landskapselementen Stenmur, Gårdsgård av trä och Brukningväg räknas separat för erhållande av ersättning.
Gårdsgård av trä	Gårdsgård uppförs i ursprungligt syfte att hägna in eller stänga ute boskap. Hägnaden är uppförd i traditionell konstruktion av trä t.ex. bestående av störar, gärdsel/slanor och hank, vidja eller ståltråd. Angränsande renar och eventuell grind inkluderas. Landskapselementet Gårdsgård av trä får inte räknas separat för erhållande av ersättning när det ingår i landskapselementet Fägata.
Hamla träd	Träd präglat av kontinuerlig lövtäkt eller möjligt att återuppta i hamling. En skyddszon där konkurrerande vegetation kan skada trädet inkluderas. Landskapselementet Hamlat träd får inte samtidigt ingå i landskapselementet Pilevall, pilerad, Allé eller Solitärträd vid beräkning av ersättning.

SAMMANSTÄLLNING 1

Definitioner av värdefullt landskapselement

Jordvall, gropvall	Vall av jord eller stenblandad jord uppförd som gräns eller hägnad. Renar och parallellt grävt dike inkluderas. Landskapselementet Jordvall , gropvall får inte räknas separat för erhållande av ersättning när det ingår i landskapselementet Pilevall, pilerad.
Läplantering	Långsträckta täta rader av träd eller träd och buskar omgivna av åkermark. Läplanteringen är gjord som skydd mot vind och jorddrift. Renar inkluderas. Landskapselementet Ren mellan åkerskiften får inte räknas separat för erhållande av ersättning när det ingår i landskapselementet Läplantering.
Småvatten	Mindre vattensamling som huvudsakligen varit nyttjad för agrar verksamhet. Anlagt, alternativt utgörs av en naturlig vattensänka eller naturbildat småvatten med en areal mindre än 0,1 hektar, som ständigt håller ytvatten eller fuktig markyta. Omgivande ren inkluderas. Landskapselementet Småvatten får inte räknas separat för erhållande av ersättning när det ligger i landskapselementet Åkerholme.
Odlingsröse, stentipp	Odlingssten samlad i röse eller tippar. Renar inkluderas. Landskapselementet Odlingsröse, Stentipp får inte räknas separat för erhållande av ersättning när det ligger på landskapselementet Åkerholme.
Hamlade pilar som ingår i rader eller häckar	Pilträäd, eller andra liknande träd, ursprungligen planterade i rad på en jordvall eller längs en väg. Pilträden är präglade av hamling. Renar inkluderas. Landskapselementet Pilevall, pilerad får vid beräkning av ersättning inte samtidigt tas upp som landskapselement Allé eller Hamlade träd.
Ren mellan åkerskiften	Gräsbärande ren mellan åkerskiften som utgör eller har utgjort fast gräns mellan skiften eller brukningsenheter. Landskapselementet Ren mellan åkerskiften får inte räknas separat för erhållande av ersättning när det ingår i landskapselementet Läplantering eller Trädrad, buskrad.
Solitärträd	Enstaka fristående träd i åkermark. En skyddszon om minst 2 meters radie runt stammen inkluderas. Trädets skyddszon skall vara helt omgiven av åkermark. Landskapselementet Solitärträd får inte samtidigt räknas som landskapselementet Hamlat träd vid beräkning av ersättning.
Stenmur	Murarna är uppförda i ursprungligt syfte att hägna in eller stänga ute boskap eller att avgränsa brukningsenheter. Muren är ursprungligen upplagd med huvudsakligen flera skikt sten. Omgivande renar inkluderas. Landskapselementet Stenmur får inte räknas separat för erhållande av ersättning när det ingår i landskapselementet Fägata.
Traditionell hässja eller storhässja i bruk	Hässja av huvudsakligen traditionell träkonstruktion som är i bruk

SAMMANSTÄLLNING 1

Definitioner av värdefullt landskapselement

Trädrad, buskrad	Långsträckt anlagd, hävdad räcka av ädla lövträd eller taggbuskar och bärande buskar i anslutning till åkermark. Växterna bildar en sammanhängande rad . renar inkluderas. Denna typ av landskapselement förekommer endast i fullåkersbygd. Landskapselementet ren mellan åkerskiften får inte räknas separat för erhållande av ersättning när det ingår i landskapselementet Trädrad, buskrad.
Liten svårbrukad åker	Åker som till sin storlek är högst 0,3 hektar och varaktigt avgränsad av diken, vägar, hägnader, naturformationer etc. Omgivande renar inkluderas.
Åkerholme	Fastmarksimpediment helt omgivet av åkermark. Arealen minst 100 m ² och högst 0,1 hektar. Landskapselementet Åkerholme skall för beräkning av ersättning dominera om det på sig bär något av landskapselementen Odlingsröse, stentipp, Byggnadsgrund och Fornlämningslokal, Småvatten eller Överloppsbyggnad.
Öppet dike	Öppet, i huvudsak anlagt, dike för dränering av åkermark. Diket är vattenförande någon del av året. Renar inkluderas. Landskapselementet Öppet dike får inte räknas separat för erhållande av ersättning när det ingår i landskapselementet Brukningsväg.
Överloppsbyggnad	Byggnad som hör samman med tidigare markanvändning/ hushållning. Byggnaden skall ha fungerade tak och i övrigt exteriört autentiskt utseende. Det område kring en byggnad som är avgörande för dess bevarande inkluderas. Byggnad som används för boende eller som är viktig för företags produktion är inte att betrakta som en överloppsbyggnad. Landskapselementet Överloppsbyggnad får inte räknas separat för erhållande av ersättning när det ligger på landskapselementet Åkerholme.

SAMMANSTÄLLNING 2

Skötselåtgärder som krävs för vissa värdefulla landskapselement.

Värdefullt Skötselåtgärder

Landskapselement

Allé	Lövträd skall hållas fria från stamskott och i förkommande fall beskäras. Utgångna träd skall ersättas.
Brukningväg	Vägbänor och förkommande diken skall underhållas och de skall fungera.
Brunn/källa	Eventuellt lock, uppfodringsanläggning etc. skall underhållas.
Fägata	Hägnaderna skall underhållas på det sätt och i det material som traditionellt förekommer i regionen och eventuell grind skall underhållas och vara användbar.
Gårdsgård av trä	Gårdsgården skall underhållas på det sätt och i det material som traditionellt förekommer i regionen. Eventuell grind skall underhållas och vara användbar.
Hamlat träd	Trädet skall hamlas på det sätt och med det intervall som är traditionell förkommande i regionen. Utgångna träd skall ersättas.
Läplantering	Utgångna träd och buskar skall ersättas.
Hamlade pilar som ingår i rader eller häckar	Träden skall beskäras med en teknik och i de intervall som är traditionellt förekommande i regionen. Utgångna träd skall ersättas.
Stenmur	Muren skall underhållas och eventuella skador som uppkommit under året skall åtgärdas. Eventuell grind skall underhållas och vara användbar.
Traditionell hässja eller storhässja i bruk	Grödan ska slås och hässjas varje år. Hässjorna ska underhållas.
Trädrader, buskrader	Trädrader och buskrader skall hållas täta. Buskar skall förnyrningsbeskäras. Skötseln skall ske enligt länsstyrelsens fastställda skötselkrav.
Liten svårbrukad åker	Åkerns fältform skall bevaras
Öppet dike	Diket skall vara i funktion och rensas vid behov.

God jordbrukarsed

Med god jordbrukarsed avses följande:

1. Begränsning av antalet djur i ett jordbruk

Företag med mer än 10 djurenheter måste ha tillgänglig areal för spridning av stallgödsel. Detta framgår av Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 1999:79) om miljöhänsyn i jordbruket.

2. Försiktighetsåtgärder vid spridning och hantering av gödsel

I Blekinge, Skåne, Halland, Öland och Gotland samt kustområdena i Stockholms, Södermanlands, Östergötlands, Kalmar och Västra Götalands län gäller särskilda regler för hantering av stallgödsel. I kustområdena gäller dessutom särskilda regler för spridning av gödselmedel. Dessa regler finns i Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 1999:79) om miljöhänsyn i jordbruket och förordning (1998:915) om miljöhänsyn i jordbruket.

3. Andelen höst- eller vinterbevuxen mark

Jordbruksföretag med mer än 5 hektar åkermark i Blekinge, Skåne och Hallands län ska ha minst 60 procent av marken höst- eller vinterbevuxen.

Jordbruksföretag i Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar, Gotlands och Västra Götalands län ska ha minst 50 procent av marken höst- eller vinterbevuxen. I Jordbruksverkets föreskrifter (SJVFS 1999:79) finns de krav som gäller för att åkermark ska anses vara höst- eller vinterbevuxen.

4. Försiktighetsåtgärder vid spridning av bekämpningsmedel

För att få sprida kemiska bekämpningsmedel av klass 1 krävs tillstånd. Spridning av kemiska bekämpningsmedel måste ske enligt principen för god växtskyddssed. Det innebär bland annat att spridning ska göras med visst skyddsavstånd. Dessutom ska spridningen göras utan risk för grundvattenförorening. Det finns fler regler om spridning av bekämpningsmedel. Dessa finns i förordningen (1998:947) om bekämpningsmedel och Naturvårdsverkets”

”Som bonde kan du få ersättning för tjänster du gör samhället när du vårdar Sveriges odlingslandskap.” ”Stöd för miljövänligt jordbruk 2004; www.jordbruksverket.se. Syftet med stödet för miljövänligt jordbruk är att det skall bidra till att uppfylla något eller några av Sveriges miljökvalitetsmål.

Källor

Emanuelsson U., Bergendorff C., Billqvist M., Carlsson B., Lewan N. 2002.

Det skånska kulturlandskapet. Naturskyddsföreningen i Skåne.

Johansson o., Hedin P. 1991. *Restaurering av ängs- och hagmarker*. Naturvårdsverket.

Jordbruksverkets broschyrer i serien Biologisk mångfald och variation i odlingslandskapet. 2002. *Naturbetesmarker*.

Jordbruksverkets broschyrer i serien Biologisk mångfald och variation i odlingslandskapet. 1998. *Ängar*.

www.jordbruksverket.se